

“Linuxservrar - hur! och var!”

“Niclas Stenberg - niclas.stenberg@orestad-linux.se”

2025-11-04

Länk till dokumenten

https://github.com/Xnst/linux_OOAD

- pres.md.slides.pdf
- anteckningar.org
- cliCheatSheet.pdf
- systemBeskrivning.pdf
- och hjälpfiler till att skapa pres

Jag (Niclas Stenberg)

Bakgrund

- TeknD i hållfasthetsslära
- Kört Linux sedan 1900-talet
  - först lite, sedan 2002 fullt ut
- 14år på forskningsinstitut
  - beräkningsteknik (FEM, stat, etc.)
  - Hade hand om beräkningsservrarna
  - Typ allt produktionsdigitaliseringarrelaterat
- Äger nu Örestad-Linux AB

Lite om vad vi gör på Örestad-Linux AB

Helt Linux-orienterat!

- **Hosting**

- Har en del VPS:er
- Kubernetes-kluster

- **Nextcloud**

- Har nextcloud servrar för våra kunder

- **Support**

- En del kontor har egna servrar
- Kontorsstuff ... problem som dyker upp: typ skrivare, AD (såklart)

- **Konsulting**

- Sätta upp servrar
- Sätta upp kluster
- Support, Allmänt stöd, etc.
- datahantering och analys

Programmering vs. drift.

Det är en flytande gräns . . . Men som jag ser det:

Programmering

Se till att det finns applikationer som är säkra och fungerar ihop med andra applikationer.

Drift

Se till att det finns en säker och fungerande grund för applikationerna - **hela tiden!**
Kan innehåra en hel del programmering ändå :)

Först, lite om varför GNU/Linux körs på typ alla servrar

GNU/Linux är:

- **GNU + Linux**
  - **GNU project** står för verktygen
  - **Linux** är kärnan
- **fritt licensierat (GPL)**
  - Låg kostnad
  - FÅR ändra efter eget huvud - precis som du vill
  - Tillgängligt
- **Bygger på att folk hjälper varandra**
  - Enkelt få hjälp
- **GUI-fritt (om man vill)**
  - liten installation
  - snabbt
  - skriptvänligt
- **enkelt**
  - Utvecklat av användare
→ användarvänligt
- **Väldigt stort ekosystem!**
  - massa applikationer!!
- **Centralt repository**
  - Enkel installation

GNU/Linux : exempel Debian

- **Repositories**

- Debian har > 69000 paket i "main"
- Kan lägga till egna repon
- Öppet format på paketen
- Alla paket hanteras på ett sätt
  - **dpkg, apt** och **apt-get**

- **Hårdvara**

- funkar på nästan allt!

- **Säkerhet**

- Debian, och andra distros, får snabbare säkerhetsuppdateringar än andra OS.

- **Long Time Support**

- Kommer finnas länge!
- Och efter det går det att supporta själv!

Köra Linux direkt på HW, virtuell maskin eller container. Vad är skillnaden?

- **Hårdvara**

- Bundet till maskinen
- Uppgradering av kapacitet är bökigt
- Ny maskin → ny installation

- **Virtuella maskiner** (en installation i en fil)

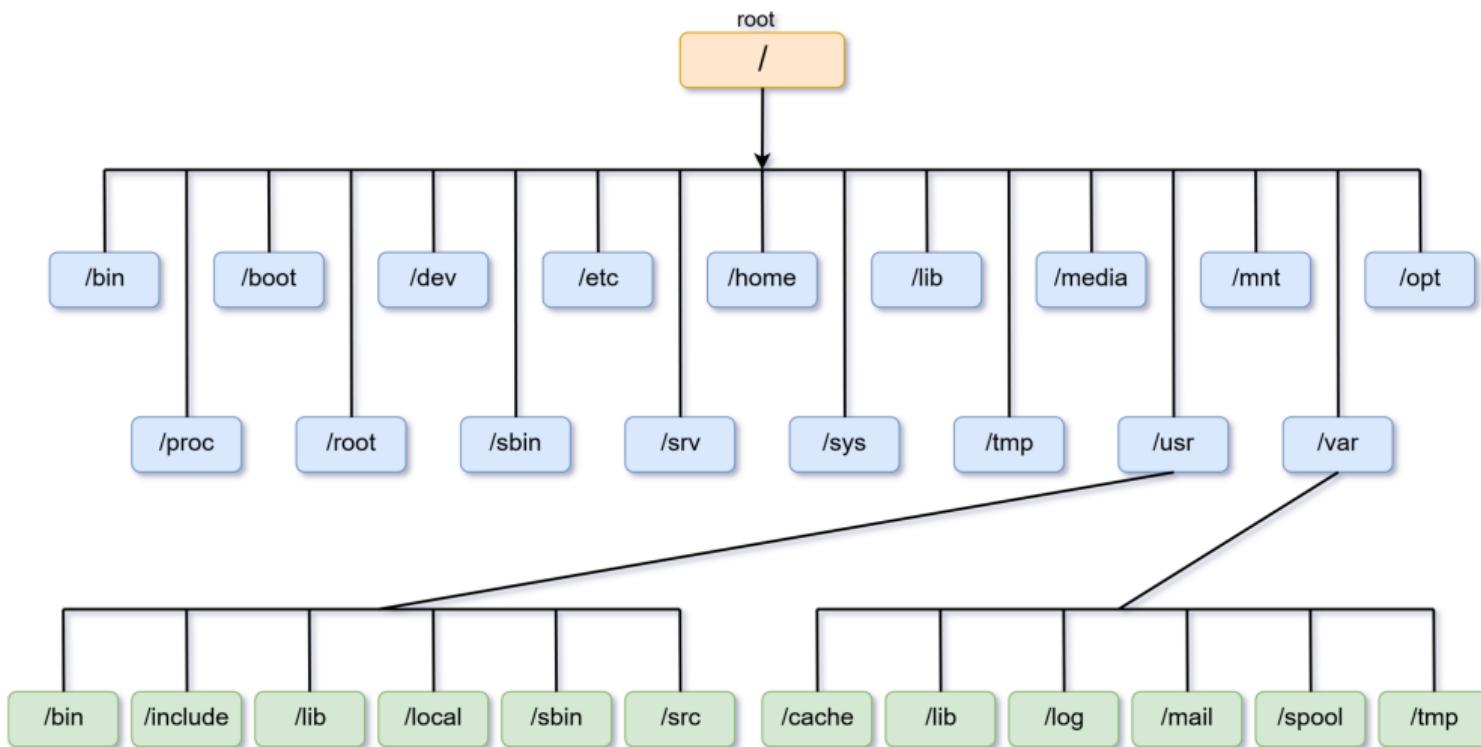
- Bundet till den virtuella maskinen (som är en fil!)
- Uppgradering av kapacitet är en redigering av konf-fil
- Ny maskin → copy-paste av VM
- dock: Hos VPS-leverantör ofta nyinstallation

- **Container** - oftast *Docker* (En väldefinierad paketering)

- Bundet till Containern
- Uppgradering av kapacitet är en redigering av konf-fil
- Ny maskin → starta om kontainer-conf på ny maskin
- Går att använda i kluster

Kort om Linux struktur, mest som påminnelse

Kort om Linux struktur, mest som påminnelse

root-katalog	Användning
/etc	configurationsfilerna
/home	users hem-katalog
/var	filer som ändras (bla loggar, db, etc.)
/usr	programmen med stödfiler
/opt	Hem för programpaket (externa)
/srv	Använts ofta för serverns filer
/dev	“devices”
/proc	“processes”
/tmp	temp-katalog
/root	roots hem katalog

Lite om rättigheter

- **root** är omnipotent
- **users** får tilldelade rättigheter
  - user : grupp : alla
- och det går att sätta extra rättigheter (ACL)

```
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 6.9K  3 Nov 16.15 LICENSE
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 2.6K  3 Nov 16.15 anteckningar.org
-rw-r--r-- 1 niclas niclas  85K  3 Nov 16.15 cliCheatSheet.pdf
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 126K  3 Nov 16.15 bunsenlabs.jpg
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 1.1M  3 Nov 16.15 gnome.png
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 268K  3 Nov 16.15 linuxfs.png
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 285K  3 Nov 16.15 kde.jpeg
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 190K  3 Nov 16.15 losenord.jpg
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 164K  3 Nov 16.15 systemBeskrivning.pdf
-rwxr--r-- 1 niclas niclas 564K  3 Nov 16.15 xfce.png
-rw-r--r-- 1 niclas niclas   87  3 Nov 16.15 README.md
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 3.2M  3 Nov 16.21 pres.md.slides.pdf
-rw-r--r-- 1 niclas niclas 9.7K  3 Nov 16.28 pres.md
```


Lite om distributionerna

Linux kärna + GNU verktyg + andra prog + paketering → **distro**

Distributionen sker i form av definierade paket. En funktion = ett paket.

Olika **distro** använder olika paketformat.

- **rpm**-paketering

- Redhat
- CentOS → Alma, Rocky ...
- Fedora
- OpenSuse, Suse Enterprize

- **deb** -paketering

- Debian
- Ubuntu + andra (många ...)

- **annan** paketering

- slackware
- Arch
- NixOS, Gentoo, Alpine,

...

Distrolänkar:

https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_Linux_distributions

<https://distrowatch.com/>

Osäker men nyfiken? det spelar inte så stor roll :) ubuntu, fedora, debian, ...

Köra Linux direkt på HW

Vilka val:

- Hårdvara såklart!
  - Balansera investering mot behovet
  - Framtidssäkring kan bli dyrt
- Distro:
  - passar hårdvaran?
  - deb eller rpm?

Jobb:

- Bestämma partitioner
  - Utrymme kvar för annat?
- Installera
- Säkra både fysisk som virtuell åtkomst

Köra Linux på virtuell maskin

Finns två möjligheter:

- Virtuellt på egen maskin
- Virtuellt hos en leverantör

Inte så många val!

- Starta en maskin du tror räcker för stunden
- Räcker det inte → skala upp
- Maskin & Lagring
- Distro

Jobb:

- Installera
- Säkra virtuell åtkomst

Köra Linux som kontainrar

Kontainrar: i.e. docker i denna pres.

*Docker är en sluten produkt, men det finns fria alternativ som används mer och mer.
podman & nerdctl verkar vara populära fria alternativ.*

Behöver

- En maskin som kör en docker-server
  - En linux-maskin, HW eller VM.
- Eller ett kluster

Val:

- vilken image? eller bygg egen?

Kontainrar funkar väldigt bra i kluster

- Docker swarm
- Kubernetes (lite av default klusterinfrastruktur)

Några ord om leverantörer av Virtuella Maskiner

Egen server är oftast en bas för att köra VM:er på.

Det finns också ett flertal leverantörer av VPS:er (Virtual Private Server)

Värt att tänka på:

- **Lokalisering:** Sverige, Europa, Amerikat, Kina, ...
- **Interna, externa-nätverk :** interna viktigt vid kluster
- **Färdiguppsatta VM:er**
- **Maskin & Lagring**
- **Kostnad** - kolla runt lite
- **Fundera på vad som är viktigt!**

Hur att kommunicera

En server (web eller annat) sitter ofta någon annanstans. Det är sällan man jobbar direkt med tangentbordet kopplat till servern.

Kommunikationen sker via nätverket där **ssh** körs som en service på modernmaskinen.

→ **ssh** secure shell

öppnar en krypterad tunnel till servern. Exempel:

```
ssh -p 222 orestad@112.67.45.23
```

- **ssh**: kommando
- **-p 222**: försöker öppna på port 222
- **orestad**: användaren på servern
- **112.67.45.23**: ip-adressen till servern

Om användare orestad finns på 112.67.45.23 och får logga in så öppnas en tunnel.

Att hantera vid igångsättning av server 1/2

- **Distro** - jag tycker om Debian
- **Uppdatera**
  - Direkt
  - Automatiska uppdateringar (unattended-upgrades)
- **Installera bara det nödvändigaste**
  - Behövs gcc, eller andra kompilatorer?
- **Säkra ssh**
  - Maffiga lösenord, eller endast nyckel!
  - inga onödiga användare
  - fail2ban (blockera de *onda* som försöker)
- **Håll koll på portarna utåt**
  - iptables styr de öppna portarna
  - iptables-persistent ser till att iptables finns kvar vid omstart

Att hantera vid igångsättning av server 2/2

- **Kolla tiden NTP**
- **Kolla vilka processerservicar som körs**
  - `systemctl list-units -t service`
  - Ta bort de som ni inte vill ha
- **Back-up??**
  - till var?
    - leverantörsbackup eller annan server
  - `borg backup`

ssh login

Maffigt Lösenord

TIME IT TAKES A HACKER TO BRUTE FORCE YOUR PASSWORD IN 2022

Number of Characters	Numbers Only	Lowercase Letters	Upper and Lowercase Letters	Numbers, Upper and Lowercase Letters	Numbers, Upper and Lowercase Letters, Symbols
4	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly
5	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly
6	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly
7	Instantly	Instantly	2 secs	7 secs	31 secs
8	Instantly	Instantly	2 mins	7 mins	39 mins
9	Instantly	10 secs	1 hour	7 hours	2 days
10	Instantly	4 mins	3 days	3 weeks	5 months
11	Instantly	2 hours	5 months	3 years	34 years
12	2 secs	2 days	24 years	200 years	3k years
13	19 secs	2 months	1k years	12k years	202k years
14	3 mins	4 years	64k years	750k years	16m years
15	32 mins	100 years	3m years	46m years	1bn years
16	5 hours	3k years	173m years	3bn years	92bn years
17	2 days	69k years	9bn years	179bn years	7tn years
18	3 weeks	2m years	467bn years	11tn years	438tn years

Endast nyckel

På server: i /etc/ssh/sshd_config

PasswordAuthentication no

Lokalt generera nyckel och sedan kopiera till server (med lösen!)

ssh-keygen -t ed25519

ssh-copy-id root@10.20.30.41

eller copy paste pub-nyckeln in i servers

~/.ssh/authorized_keys

chmod 600 ~/.ssh/authorized_keys

iptables

Det finns andra brandväggar (typ ufw) , men de configurerar ofta bara iptables så.. Dock så finns **nftables** som ett modernare alternativ. Ej så vanlig än.

iptables comm:

```
iptables -S  
iptables -L
```

lägga till regel:

```
iptables -A INPUT -p tcp --dport 22 -j ACCEPT
```

sample /etc/iptables/rules.v4

```
*filter  
:INPUT DROP [0:0]  
:FORWARD DROP [0:0]  
:OUTPUT ACCEPT [0:0]  
-A INPUT -i lo -j ACCEPT  
-A INPUT -m state \  
    --state RELATED,ESTABLISHED -j ACCEPT  
-A INPUT -p tcp --dport 22 -j ACCEPT  
-A INPUT -p tcp --dport 80 -j ACCEPT  
-A INPUT -p tcp --dport 443 -j ACCEPT  
COMMIT
```


Att tänka på vid docker-installationer

- **Docker** kommunicerar via portar
  - lägger dit egna iptables
- **Docker swarm** kommunicerar i definierade nätverk
  - Docker rekommenderar att docker swarm används i produktion istället för docker-compose
- **Non-root docker** - ett val!
  - Sätta upp så att en användare kan köra docker. Behövs det?

allmän serverhantering

- **intrång**

- oftast (enligt min erfarenhet) via applikationer
- shit happens!
- → damage control!

- **intrångsförsök**

- fail2ban (ssh) finns andra alternativ
- kolla loggarna!!

- **full disk**

- ofta loggarna som blir stora
  - se till att loggarna inte får bli för stora.

- **Övervakning:**

- en övervakningsservice? eller manuellt kolla loggarna?

systemd

vanligast! Det finns distro utan systemd
kan:

- hantera all startup (om systemd används)
- hantera alla servicar (om systemd används)
- hantera loggarna (om konfigurerad)
- hantera *timers* (typ cron) (om konfigurerad)

cmd: **systemctl** (systemd control)

ex:

systemctl list-units -t service

Viktigt

cd /var/log eller **journalctl** för att kolla loggarna
dina vänner vid prompten heter:

- ls, cd
- grep
- cat
- tail
- history
- screen/tmux
- ip
- find
- man
- sedan så finns det andra verktyg dock...

Desktop linux

Samma distro som för servrar.

Lägger till Desktopmiljö:

- Gnome
- KDE
- XFCE
- cinnamon, openbox, fluxbox, Mate, Enlightenment, ...

pics

Figure: Gnome

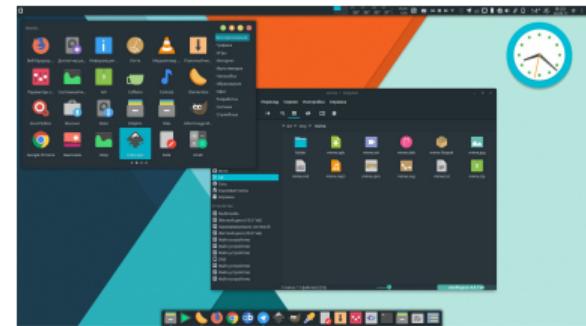

Figure: KDE

pics

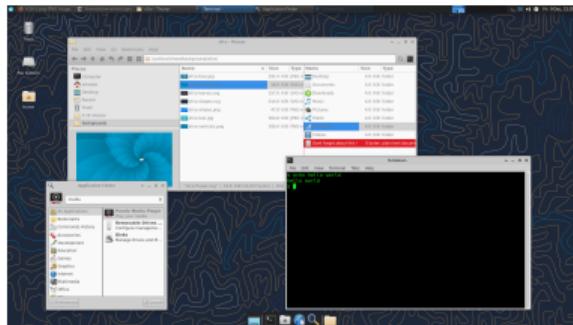

Figure: Xfce

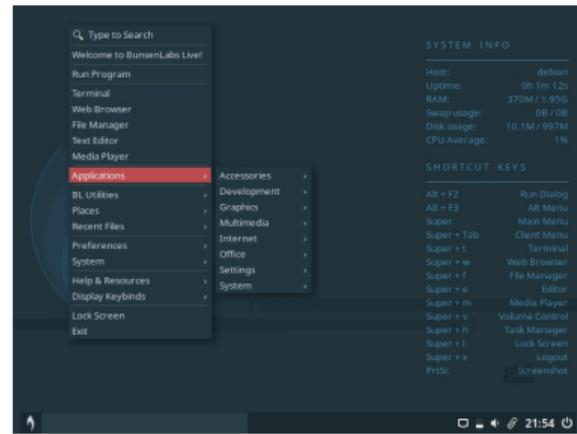

Figure: Openbox

bara att ladda ner till en USB och prova

- debian.org
- ubuntu.com
- fedoraproject.org
- linuxmint.com
- opensuse.org

Länk till dokumenten

https://github.com/Xnst/linux_OOAD

- pres.md.slides.pdf
- anteckningar.org
- cliCheatSheet.pdf
- systemBeskrivning.pdf
- och hjälpfiler till att skapa pres

Sätta upp en Linux-server som man ska köra något enkelt i t ex en Nginx och visa vad man praktiskt måste göra för att den ska köra "säkert".